

Venäjän suomalais-ugrilaiset kielet: assimilaatiota ja sukupuuttoa

Sirkka Saarinen

Suomalais-ugrilanen kielentutkimus eli fennougristiikka on pitkälti Suomessa keskittynyt Venäjän suomalais-ugrilaisten kielten tutkimukseen. Venäjän federaation alueella puhutaan pariakymmentä suomalais-ugrilaista eli uralilaista kieltä, eivätkä niiden puhujat muodosta sen paremmin alueellisesti kuin poliittis-yhteiskunnalliselta asemaltaankaan yhtenäistä ryhmää. Pienimmät uralilaiset kielet sammunevat tällä vuosisadalla, koska niiden puhujia on hyvin vähän ja heidän kieli- ja kulttuuri-identiteettinsä on heikko; osaa uhkaa myös ympäristön pilaantuminen. Suurimmilla suomalais-ugrilaisilla kielillä on puhujia vielä satojatuhansia. Myös niiden vaarana on assimiloituminen valtaväestöön ja -kieleen, sillä kansat elävät syrjittyinä vähemmistöinä alueillaan.

UNESCO:n laatimia kielen uhanalaisuuden kriteereitä (*Language Vitality and Endangerment* 2003) ovat mm. kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle, absoluuttinen ja suhteellinen puhujamäärä, kielen käyttöala ja sen kehitys, virallisen tason asenteet ja kielipolitiikka, yhteisön jäsenten oma asenne omaa kieltään kohtaan. Näiden kriteerien perusteella Venäjän suomalais-ugrilaiset vähemmistökielet eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan ne sijoittuvat kielen elinvoimaisuutta kuvaavassa jatkumossa välille "jossain määrin vaarantuneet–vakavasti uhanalaiset". Tunnetuista uralilaisista kielistä on jo muutamia sammunut, esim. v. 1989 kuoli viimeinen kamassisamojedin puhuja.

Venäjällä vähemmistökansoja koskee yksipuolinen kaksikielisyys, eli niiden puhujien on aina osattava myös venäjää. Kielen alisteinen asema vaikuttaa negatiivisesti kielenpuhujien haluun ja kykyyn käyttää omaa kieltään. Kielen alhainen status yhteiskunnassa johtaa siihen, että kielenpuhujat luopuvat siitä valtakielen hyväksi, mikä puolestaan heikentää kielen normaalia kehitystä ja sen käytön edellytyksiä.

Kirjoittaja Sirkka Saarinen on Turun yliopiston suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professori.